

ӨМНӨХ ҮГ

“Иргэн баян бол улс баян” хэмээх үг буй. Үүний цаана иргэн бүр эрх үүргээ ухамсарлан, өөрийн амьдрал ахуйдаа эзэн болж чадвал улс орны хөгжил сайн сайхан байхыг өгүүлж буй хэрэг билээ. Нөгөө талаас, аливаа улсын хөгжлийн эрхэм зорилго бол ард иргэдийнхээ сайн сайхан аж байдлыг дээшлүүлэх явдал байдаг. Энэ зорилгод хүрэхэд улс орон эдийн засгийн хувьд чадамжтай, хувь хүмүүс санхүүгийн хувьд чадамжтай байх нь илүү чухаг. Төр засаг дангаараа ажиллаад энэ зорилгыг биелүүлэх боломжгүй, гагцхүү үүнд иргэн бүрийн үүрэг, хувь нэмэр, идэвх санаачлага, оролцоо хэрэгтэй юм.

Иймээс Монголбанк, Сангийн яам, Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо хамтран Дэлхийн банкны техник туслалцааны хүрээнд “Олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг боловсруулан Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөр 2015 онд батлуулаад байна. Энэхүү хөтөлбөрийн үр дүнд хувь хүн Та өөрийн санхүүгээ зөв удирдан жолоодох, тухайлбал, хувь хүний санхүүгийн талаарх үндсэн

ойлголт, тодорхойлолтууд, орлого, зарлагаа тооцоолох, хянах, хуримтлал, хадгаламжтай болох, хөрөнгө мөнгөө зарцуулахтай холбогдон гарч болох аливаа эрсдэлт байдлаас сэргийлэх, хамгаалах, эдийн засаг, санхүүтэй холбоотой зөв, оновчтой шийдвэр гаргах зэрэг өөрийн өдөр тутмын болоод ирээдүйн эдийн засгийн амьдралд нэн шаардлагатай, мэдвэл зохих хувь хүний санхүүгийн мэдлэг, ур чадварыг эзэмших юм.

Бид хязгаарлагдмал нөөцөөр хязгааргүй хэрэгцээгээ хангахыг тэмүүлдэг. Тэгвэл хэрэгцээгээ бүрэн хангахын тулд хязгаарлагдмал нөөц, хөрөнгө мөнгийг зөв зарцуулахтай холбоотой хувь хүний санхүүгийн төлөвлөлт танд маш чухал. Хувь хүн та өөрийн бүхий л талын нөөц бололцоог ашиглах, нийгэм, эдийн засаг, санхүүгийн үйлчилгээний талаарх өөрт хэрэгтэй мэдээлэл олж авах, мэдээлэлдээ тулгуурлан шийдвэр гаргах, сонголт хийхдээ хэрэглэх зөв мэдлэг, хандлага, ур чадвар, зан үйл, дадал зуршлыг энэ гарын авлагаас олж авна гэдэгт бид найдаж байна.

МОНГОЛБАНК
ОЛОН НИЙТИЙН БОЛОВСРОЛ, МЭДЭЭЛЛИЙН ТӨВ

1. САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ТӨРӨЛ, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

www.sankhuuginbolovsrol.mn

Санхүүгийн байгууллага гэж санхүүгийн үйлчилгээ эрхэлдэг, санхүүгийн зуучлагчдыг хэлэх бөгөөд эдгээр нь зээл олгох, мөнгөн хөрөнгийг хадгалах,

төлбөр тооцоо хийх, Монголбанк, Засгийн газрын бодлогыг хэрэгжүүлэхэд оролцох зэрэг олон талт үйл ажиллагаа явуулдаг.

Зураг 1. Санхүүгийн байгууллагын төрөл

Хүснэгт 1. Санхүүгийн байгууллагууд

Банк	Хувьцаа эзэмшигчдийн хөрөнгө болон харилцагчдын итгэж хадгалуулсан мөнгийг бусдад зээлдүүлэх, төлбөр тооцоо хийх зэрэг санхүүгийн зуучлах үйл ажиллагаа явуулдаг Монголбанкнаас зөвшөөрөл авсан ашгийн төлөө байгууллага.
Банк бус санхүүгийн байгууллага /ББСБ/	Өөрийн эзэмшигчдийн хөрөнгөөр зээл олгохоос гадна валют арилжаа, төлбөр тооцоо, мөнгөн гуйвуулга хийх үндсэн үйл ажиллагаа явуулдаг Санхүүгийн зохицуулах хороо (СЗХ)-оос зөвшөөрөл авсан ашгийн төлөө байгууллага.
Хадгаламж зээлийн хоршоо /ХЗХ/	Зөвхөн ХЗХ-ны гишүүддээ хадгаламж, зээлийн үйлчилгээг тусгай зөвшөөрлийн үндсэн дээр үзүүлдэг байгууллага юм. ХЗХ-ны хөрөнгө нь гишүүдийн хадгаламжаас бүрддэг.
Даатгалын компани	Ирээдүйд учирч болох санхүүгийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор гэрээгээр тохирсон нөхөн төлбөр авах хэлцэл юм. Үүнд албан журмын /жолоочийн хариуцлага/ болон сайн дурын даатгал /амь нас, эд хөрөнгө, бизнесийн үйл ажиллагааны тасалдлын, бусдад учруулсан хохирол/ зэрэг даатгалыг хамруулдаг.
Брокер, дилер, андеррайтерийн компани /ҮЦК/	Харилцагчийн нэрийн өмнөөс үнэт цаасыг худалдах, худалдан авахтай холбоотой зуучлалын үйлчилгээ нь үнэт цаасны брокерийн компанийн үндсэн үйл ажиллагаа юм. Харин ҮЦК өөрийн хөрөнгөөр үнэт цаас худалдах, худалдан авах үйл ажиллагаа нь дилерийн компанийн үйл ажиллагаанд хамаарна. Хөрөнгийн зах зээл дээр компанийн хувьцаа гаргах, санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авах зорилгоор үнэт цаасны танилцуулгыг мэргэжлийн түвшинд бэлтгэх, түүнчлэн анхдагч зах зээл дээр борлогдоогүй үлдсэн үнэт цаасыг худалдаж авах зэрэг ажиллагааг андеррайтерийн үйл ажиллагаа гэнэ.

Хөрөнгө оруулалтын сан /ХОС/	Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компанийн удирдлагад мэргэжлийн хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаа эрхлэх зорилгоор нийтийн болон хаалттай хүрээнд төвлөрүүлсэн хөрөнгийн санг ХОС гэж нэрлэдэг. Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани нь ХОС-тай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр түүний хөрөнгийг үр ашигтайгаар өсгөн нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг бүрэн төлөөлж ажиллах СЗХ-оос тусгай зөвшөөрөл авсан байгууллага.
Зээлийн батлан даалтын сан /ЗБДС/	Барьцаа хөрөнгийн дутагдалтай жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд зээлийн батлан даалт гаргах ашгийн төлөө бус байгууллага юм. Гэхдээ батлан даалтын шимтгэл хураамж авах бөгөөд энэ нь сангийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад зориулагддаг.
Хөдөө аж ахуйн бирж /ХААБ/	Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа түүхий эдийг арилжих нэгдсэн төв юм. Бирж дээр борлуулагдах түүхий эд нь гарал үүсэл, чанарын гэрчилгээтэй, стандартын шаардлага хангасан байна. Бирж нь нэгдсэн мэдээллийн сангаар дамжуулан түүхий эдийг зах зээлийн үнээр борлуулах боломжийг олгодог.

Эдгээр санхүүгийн үйл ажиллагаа нь дараах тухайлсан хуулиудаар зохицуулагдсан байдаг.

- ▶ Банкны тухай хууль /2010.01.28/
- ▶ Банк бус санхүүгийн байгууллагын үйл ажиллагааны тухай хууль /2002.12.12/
- ▶ Хадгаламж зээлийн хоршооны тухай хууль /2011.10.27/
- ▶ Даатгалын тухай хууль /2004.04.30/
- ▶ Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль /2013.05.24/
- ▶ Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль /2013.10.03/
- ▶ Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хууль /2012.02.10/
- ▶ Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, түүхий эдийн биржийн тухай хууль /2011.06.02/

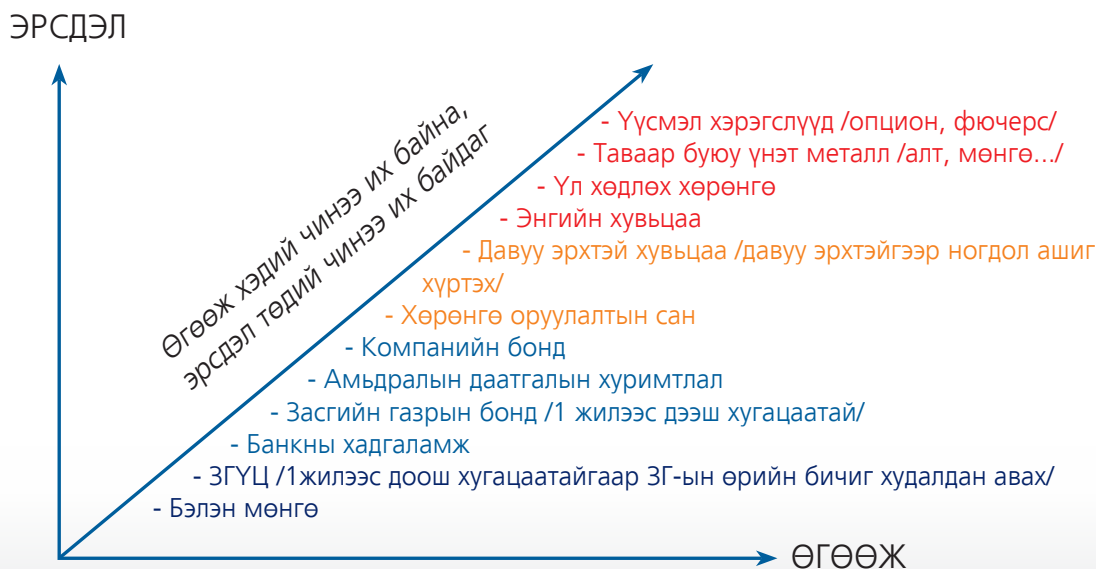
Санхүүгийн байгууллагын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өгөөж ба эрсдэл

Санхүүгийн байгууллага бүр өөрийн гэсэн онцлог бүтээгдэхүүн үйлчилгээтэй, үүнээс хамааран эрсдэл болон ашгийн түвшин ялгаатай байдаг.

Энгийн хувьцаа болон банкны хадгаламж хоёрын хувьд харьцуулалт хийж үзье. Хувьцааны хувьд тухайн компани нь ашигтай ажиллаж байвал банкны санал болгож буй хадгаламжийн хүүнээс ч өндөр ашиг олох боломжтой. Гэхдээ компани ашиг

багатай цаашлаад ашиггүй ажиллавал алдагдалд ч орж болзошгүй. Өөрөөр хэлбэл, хүлээж буй ашиг тодорхой бус байгаа нь эрсдэл их байгааг харуулж байна. Энэ тохиолдолд банкинд хадгалуулсан бол тогтмол хүүний орлогоор ашиг хүртэх боломжтой байсан. Дээрх зурагт харуулснаар эрсдэл их байх нь өгөөжийг их байлгах боломжтой. Иймд өөрийн хүлээх боломжтой эрсдлийг тооцоолон бүтээгдэхүүнээ зөв сонгох нь чухал юм.

Зураг 2. Санхүүгийн байгууллагуудын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний өгөөж болон эрсдэлийн түвшний хамаарал

2. БАНК, ТҮҮНИЙ БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ХЭРЭГЛЭЭ

www.sankhuuginbolovsrol.mn

Банк нь иргэдийн хадгалуулсан хөрөнгө ба өөрийн хөрөнгө оруулагчдын мөнгөн хөрөнгийг зөв зохистой удирдан ашиг олох зорилготой байгууллага юм.

Монгол Улс нь 2 шатлал бүхий банкны системтэй бөгөөд дараах 3 төрлийн банк үйл ажиллагаа явуулж байна. Иргэд зөвхөн арилжааны банкаар л үйлчлүүлдэг учраас Төв банк, Хөгжлийн банкны нэрийг сонссон хэдий ч үйл ажиллагааны талаар төдийлөн мэдээлэл багатай байдаг.

Банкыг өмчийнх нь хэлбэрээр төрийн, хувийн, төрийн өмчийн оролцоотой банк гэж тус тус ангилдаг.

Арилжааны банк нь харилцах, хадгаламж татах, зээл олгох, төлбөр тооцоо хийх үндсэн үйлчилгээ үзүүлдэг. Орчин үед харилцагчдынхаа цаг хугацаа, ажлыг хөнгөвчлөн бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээ цахимжуулж, интернэт банк, мобайл банк, олон төрлийн карт, орлого, зарлага, мөнгөн шилжүүлэг хийдэг бэлэн мөнгөний машин зэрэг олон үйлчилгээг чанарын өндөр түвшинд үзүүлж байна. Мөн харилцагчдадаа санхүүгийн зөвлөгөө мэдээлэл өгөх үйлчилгээнд их анхаарч байна.

Зураг 3. Монголбанк, Монгол Улсын Хөгжлийн банк, Арилжааны банкуудын үндсэн үүрэг, ялгаа

ТӨРИЙН ӨМЧИТ ХҮУЛИЙН ЭТГЭЭД

- ▶ Мөнгөн тэмдэгт гүйлгээнд гаргах;
- ▶ Мөнгөний бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- ▶ Арилжааны банкны үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- ▶ Банк хоорондын төлбөр тооцоог зохион байгуулах;
- ▶ Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмшиж удирдах;
- ▶ Засгийн газрын санхүүгийн зуучлалын үүрэг гүйцэтгэх.

МОНГОЛБАНК

АШГИЙН ТӨЛӨӨ ТӨРИЙН ӨМЧИТ ХҮУЛИЙН ЭТГЭЭД

- ▶ Хөгжлийн томоохон төсөл, хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх;
- ▶ Үнэт цаас гаргах, худалдах, худалдан авах;
- ▶ Өөрийн нэрийн өмнөөс зээлийн баталгаа батлан даалт гаргах;
- ▶ Гадаад валют арилжаа, зээлтэй холбоотой төлбөр тооцоо.

МОНГОЛ УЛСЫН
ХӨГЖЛИЙН БАНК

АШГИЙН ТӨЛӨӨ ХҮУЛИЙН ЭТГЭЭД

- ▶ Зээл, хадгаламж;
- ▶ Гадаад валют арилжаа, төлбөр тооцоо;
- ▶ Үнэт цаас гаргах, худалдах, худалдан авах;
- ▶ Үнэт зүйл, металл хадгалах;
- ▶ Өөрийн нэрийн өмнөөс баталгаа, батлан даалт гаргах;
- ▶ Санхүүгийн бусад хэрэгслийг худалдах, худалдан авах;
- ▶ СЗХ-оос зөвшөөрөлтэйгээр даатгалын зуучлал, андеррайтер, кастодиан гэх мэт үйл ажиллагаа.

АРИЛЖААНЫ
БАНК

Банкны бүтээгдэхүүн үйлчилгээ

Зураг 4. Банкны бүтээгдэхүүн үйлчилгээний төрөл

Банкны бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нь зориулалт, харилцагчдын хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлсэн байдлаасаа хамааран маш олон төрөлтэй байдаг.

Харилцах, хадгаламж

Харилцах данс нь байгууллагын болон иргэдийн гэж байдаг. Харилцах дансанд тооцогдох хүү хадгаламжийн данстай харьцуулахад харьцангуй бага байдаг.

- ▶ Хадгаламжийн дансны хувьд хугацаатай болон хугацаагүй гэж ерөнхий ангилалддаг. Хугацаатай хадгаламж нь хэдий хэр хугацаагаар хадгалах, хугацааны дундуур орлого нэмэх эсэх, хүүгээ сар бүр авах эсэх зэрэг нөхцлүүдээс хамаарч хадгаламжийн хүү ялгаатай байдаг. Хадгаламжийн сертификат нь хугацаатай хадгаламжийн төрөлд хамаарах бөгөөд хугацааны дундуур орлого нэмэх боломжгүй ч, бусдад бэлэглэх, өвлүүлэх боломжтой байдгаараа давуу талтай байдаг.

Зээл

- ▶ Хэрэглээний зээлд цалингийн, тэтгэврийн, малчны, хэрэглээний лизингийн, кредит картын зээлүүдийг хамруулан ойлгоно. Бизнесийн зээлийн ангилалд эргэлтийн хөрөнгийн, хөрөнгө оруулалтын, санхүүгийн түрээс, төслийн зээл ордог. Мөн орон сууцны зээлийн ангилалд орон сууц, хашаа байшин, амины сууц худалдан авах, засварлах, барих зээлүүдийг хамруулдаг.

Карт ба цахим бүтээгдэхүүн

Техник технологи хөгжихийн хэрээр банкны бүтээгдэхүүн үйлчилгээ улам боловсронгуй болж, банкны үйлчилгээг авахад илүү хялбар болсоор байна. Карт нь мөнгөтэй л адил төлбөр тооцооны хэрэгсэл хэдий ч бэлэн мөнгөний сул талыг илүү найдвартай, түргэн шуурхай, боловсон байдлаараа бууруулж байдаг.

Картыг зөвхөн хугацаагүй хадгаламж болон харилцах дансандаа авах боломжтой байдаг.

- ▶ Дотоодын карт: Зөвхөн Монгол Улсад ашиглах боломжтой төгрөгийн карт.
- ▶ Олон улсын карт: Гадаад болон дотоодод ашиглах боломжтой гадаад валютын дансанд холбогдсон карт юм. Мөн гадаадад валютаар, дотоодод төгрөгөөр төлбөр тооцоо хийх карт бий болжээ.

ТАНЫ МЭДЛЭГТ

Картын сүлжээний төрлөөс хамааруулж Виза /VISA/, Мастер /Mastercard/, Американ экспресс /American express/, Юнион Пей /Union pay/ гэж шууд нэрлэх тохиолдол түгээмэл байдаг. АНУ-ын Виза болон Мастеркарт нь 50 гаруй жилийн түүхтэй бөгөөд 200 гаруй улс оронд хүлээн зөвшөөрөгдсөн өргөн сүлжээ юм. Харин БНХАУ-ын Юнион Пей-ийн хувьд 14 жилийн түүхтэй ба 141 оронд сүлжээгээ оруулаад байна. Мөн үүнтэй адилаар Монгол Улс ч өөрийн картын сүлжээг "Т-карт" нэртэйгээр 2012 онд гаргасан байна.

АТМ буюу Бэлэн мөнгөний машин

АТМ буюу Бэлэн мөнгөний машин нь зөвхөн мөнгө авдаг биш орлого хийдэг, дансны үлдэгдлээ шалгах, мөнгөн шилжүүлэг хийдэг байхаас гадна автомашинд суурилагдсан зөөврийн хэлбэрээр ч үйлчилгээ үзүүлж байна. Бэлэн мөнгөний машин нь банкны ажилтнаас авдаг байсан үйлчилгээг өнөөдөр хүссэн үедээ өөртөө үйлчлэн авах боломжийг олгож байна.

АТМ ашиглахдаа дараах зүйлсийг анхаарч байгаарай. Үүнд:

- ▶ ПИН код /нууц дугаар/ хийхдээ бусдад харагдуулахгүй байх, нууцлах;
- ▶ Дэлгэцийн зааварчилгаа монгол хэлний сонголттой тул зааврыг сайтар унших;

- ▶ Гүйлгээ хийх явцдаа аль болох бусдын тусламжийг авахгүй байх;
- ▶ АТМ-ын гүйлгээг бүрэн хийж дуустал хвлээх хэрэгтэй. Карт болон бэлэн мөнгө авах зааварчилгаа гарснаас хойш үйлдэл хийхгүй 30 секунд болвол АТМ картыг буцааж татах тохиргоотой байдаг.
- ▶ Мөн картын нууц дугаараа олон дахин буруу хийхэд АТМ картыг залгидаг.
- ▶ Нэгэнт картаа залгиулсан бол АТМ дээрх банкны холбогдох утас руу холбогдож картаа буцаан авна.
- ▶ Картаар үйлчлүүлж байх үед бусдын халдлагад өртөх нөхцөл байдалд орвол пин кодоо урвуулан хийснээр танд яаралтай тусламж ирэх болно.

Мобайл банк

Орчин үед арилжааны банкууд гар утсанд тохирсон мобайл банкны цэстэй болжээ. Банкин дээр нэг удаа очиж гэрээ байгуулан гар утсандаа мобайл банкны цэс суулгана. Ингэснээр дансны

үлдэгдэл болон хуулгаа шалгах, банк дотроо болон өөр банк хооронд мөнгө шилжүүлэх, зээлээ төлөх, гар утас болон байрны төлбөр төлөх, валютын ханшийн мэдээлэл авах зэрэг банкны үйлчилгээг авах боломж бүрдэнэ.

Интернэт банк

Банкны үйлчилгээ амар хялбар болж байна. Интернэт банкны үйлчилгээ нь заавал банкинд очихгүй гэрээсээ, ажлаасаа, гадуур явж байхдаа интернэтийн сүлжээтэй орчинд байвал банкны бүхий л төрлийн үйлчилгээг өөрөө авах боломжийг олгож байна. Энэхүү үйлчилгээг банкин дээр нэг

удаа очиж үйлчилгээг авах хүсэлтээ гаргаад авах боломжтой болно. Гар утсандаа банкуудын интернэт банкны аппликейшн/цэсийг суулгаад эсвэл банкуудын мэдээллийн цахим хуудас руу орж үйлчилгээг авна.

Ихэнх арилжааны банкны интернэт банкаар дамжуулан дараах үйлчилгээг өөрөө өөртөө үзүүлэх боломжтой. Үүнд:

Хүснэгт 2. Интернэт банкаар хийх үйлчилгээ

- Дансны үлдэгдэл, хуулга харах, хянах;	- Өөрийн дансаа удирдах, үйлчилгээнд ашиглах дансуудаа нэмж, хасах;
- Дотоод шилжүүлгийн гүйлгээ хийх /Банк дотроо болон банк хооронд/;	- Цахим үйлчилгээнд бүртгүүлэх
- Гадаад шилжүүлгийн гүйлгээ хийх;	- Зээлийн төлбөр төлөх;
- Валютын ханшийн мэдээлэл авах;	- Гар утас, байрны төлбөрөө төлөх;
- Данс нээх;	- Татварын мэдээлэл харах, төлөх
- Хадгаламжийн хугацаагаа сунгах;	- Хадгаламж барьцаалсан зээл авах /Зарим банкинд энэ үйлчилгээ амжилттай хэрэгжиж байна/;
- Арилжааны хэлцэл хийх;	- Хувийн санхүүгээ хөтлөх, хянах гэх мэт.
- Өөрийн мэдээллийг засах, өөрчлөх;	

Зураг 5. Мобайл банк, интернэт банкны гол ялгаа

И-биллингийн үйлчилгээ

Сар бүр гардаг хэрэглээний төлбөрөө өөрийн данснаасаа шууд суутгуулах хүсэлтийг банкинд нэг удаа очиж гаргаад банкинд байнга очихгүйгээр төлбөрөө цаг тухайд нь төлж байх боломжийг энэхүү үйлчилгээ олгодог.

Өөрөөр хэлбэл гэрээ байгуулсны үндсэн дээр таны өмнөөс хэрэглээний төлбөрийг тань банк шилжүүлдэг үйлчилгээ юм. Харин та тухайн гэрээнд тусгасан дансаа өөрийн тогтмол орлого ордог данстайгаа холбуулах хэрэгтэй.

Гадаад төлбөр тооцоо

Монголын банкууд нь гадаадын банкуудтай харилцан хамтын ажиллагаа тогтоосны үндсэн дээр Олон улсын банк хоорондын сүлжээ /SWIFT/-ээр дамжуулан гадаад руу мөнгөн шилжүүлэг хийдэг.

Дэлхийн хамгийн олон оронд салбартай Вестэрн Юнионы /Western Union/ сүлжээгээр дамжуулан бэлэн

мөнгөний гуйвуулга хийх шуурхай үйлчилгээ үзүүлдэг.

Мөн Мониграм /Moneygram/-ын сүлжээгээр дамжуулан гадаад шилжүүлэг хийх боломжтой. Энэхүү гадаад шуурхай шилжүүлэг нь улс орны хамрах хүрээ, үйлчилгээний шимтгэл хураамжаараа бага зэрэг ялгаатай байдаг.

Даатгалын зуучлалын үйлчилгээ

Арилжааны банк нь Банкны тухай хууль болон “Даатгалын мэргэжлийн оролцогчийн тухай” хуулийн хүрээнд Даатгалын зуучлалын үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг СЗХ-оос

авсны үндсэн дээр даатгалын үйлчилгээг үзүүлэх боломжтой болсон. Өөрөөр хэлбэл, банкнаас даатгалын бүтээгдэхүүн үйлчилгээг авах боломж бүрдэж байна.

3. БАНКНААС БУСАД САНХҮҮГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН БҮТЭЭГДЭХҮҮН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ХЭРЭГЛЭЭ

www.sankhuuginbolovsrol.mn

Хүснэгт 6. Санхүүгийн байгууллагын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ

ДААТГАЛ Ердийн даатгал - гэнэтийн ослын даатгал - эд хөрөнгийн даатгал - санхүүгийн даатгал Урт хугацааны даатгал - амь насны даатгал - тэтгэврийн даатгал - эрүүл мэндийн даатгал	ҮЦК – Компанийн хувьцаа, бонд худалдах, худалдан авах үйлчилгээ – Хөрөнгө оруулалтын зөвлөх үйлчилгээ – Хөрөнгийн зах зээлийн талаар мэдээлэл өгөх үйлчилгээ – Хөрөнгийн зах зээл, хувьцаа, бонд	ХОС Хөрөнгөө өсгөн нэмэгдүүлэх зорилгоор мэргэжлийн компанид шилжүүлэн хөрөнгө оруулалт хийх	ХААБ Хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн, түүхий эдийг ил тод зах зээлийн ханшаар худалдах, худалдан авах боломжтой.
ББСБ – Зээл – Валют арилжаа – Хөрөнгө оруулалт, санхүүгийн чиглэлээр зөвлөгөө өгөх – Итгэлцлийн үйлчилгээ	ХЗХ – Зөвхөн ХЗХ-ны гишүүдэд – Зээл – Хадгаламж	ЗБДС Банк, санхүүгийн байгууллагаас зээл авахад дутагдаж буй барьцаа хөрөнгөд батлан даалт гаргах үйлчилгээ	

Санхүүгийн зах зээл дээрх эдгээр олон төрлийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээнээс өөрийн эрэлт хэрэгцээнд тохирсон сонголтыг хийхийн тулд бүтээгдэхүүн үйлчилгээний онцлог, давуу, сул талуудыг харьцуулж судалсны үндсэн дээр санхүүгийн шийдвэрээ гаргаж сурах нь чухал юм.

Жишээ: Телевизор үзэж буй Тэмүүлэнгийн гэр бүл Засгийн газрын бонд арилжаалагдсан талаар мэдээллийг үзээд дараах яриаг өрнүүлэв.

Сүүлийн үед Засгийн газрын бондын талаар их яригдах боллоо. Хувь хүн худалдан авч болдог юм болов уу? Энэ нь хуримтлалаа өсгөх нэг арга биш үү?

Харин тийм. Иргэд арилжаанд оролцох боломжтой гэж сонссон. Гэхдээ яаж хамрагдах талаар нарийн журмыг судалж үзье.

“Тэмүүлэн судалж үзээд дараах мэдээллүүдийг цуглуулжээ. Засгийн газрын бондыг иргэн, аж ахуйн нэгжүүд аль аль нь худалдан авах боломжтой бөгөөд нэг бүрийн нэрлэсэн үнэ нь 100000 төгрөг, тогтсон хугацаанд хүү төлдөг Засгийн газрын өрийн бичиг. Үүнийг авахын тулд дараах схемийн дагуу Хөрөнгийн биржэд бүртгэлтэй брокер, дилерийн компанид хандан өөрийн нэр дээр үнэт цаасны данс нээлгэн, захиалга өгч, төлбөрөө арилжааны банкаар дамжуулан төлдөг. Засгийн газрын бонд худалдан авах үйл явцыг дараах зургаар харуулав.

Зураг 7. Засгийн газрын бонд худалдан авах үйл явц

Эх сурвалж: Монголын хөрөнгийн биржийн цахим хуудас, <http://www.mse.mn/>

Засгийн газрын бонд нь дараах хэд хэдэн давуу талтай.

- ▶ Засгийн газар нь зээлдэгч учраас тухайн улсдаа хамгийн эрсдэлгүй хөрөнгө оруулалтын нэгд тооцогддог.
- ▶ Үнэт цаасны төлбөр болон хүү нь иргэд болон аж ахуй нэгжийн орлогын албан татвараас чөлөөлөгддөг.
- ▶ Зах зээлийн зарчмаар хүүний өгөөж нь тогтоогддог учраас өгөөж өндөр байх боломжтой.
- ▶ Худалдан авагч нь бэлэн мөнгөний хэрэгцээ үүссэн үедээ бусдад худалдах, бэлэглэх, барьцаалах боломжтой.

Монголын хөрөнгийн биржийн www.mse.mn цахим хуудсан дээр илүү дэлгэрэнгүй мэдээлэл байдаг.